

Sveavägen 59, plan 6
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of International Lesbian and Gay Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsl.se

RFSL Media
+46 8 50 162 910
komut@rfsl.se
www.rfsl.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsl.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ansvarig handläggare: Annica Ryng
Telefon: 08-501 62 902

Yttrande över *Framtidens polisutbildning* (SOU 2008:39)

RFSL (*Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter*) har valt att inkomma med ett yttrande över betänkandet *Framtidens polisutbildning* (SOU 2008:39). Att RFSL inte betraktas som remissinstans är något vi både ställer oss förvånade och kritiska till, våra synpunkter har vi redan framfört i en skrivelse till departementet (08-07-03).

RFSL lämnar härmed följande synpunkter över betänkandet.

RFSL anser att

- Tillträdeskravet, gällande personliga egenskaper, i form av intervjuer bör kvarstå.
- Om polisutbildningen görs om till en högskoleutbildning bör det med stöd i lag tydliggöras att utbildningen undantas från generella antagnings- och tillträdesregler till utbildningsväsendet för att nuvarande tillträdeskraven ska kvarstå.
- Intervjuerna, vid tillträdet till utbildningen, bör utvecklas så att homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar framkommer.
- Möjligheterna att skilja olämpliga polisstudenter från utbildningen, t.ex. på grund av homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar, bör inte försämrats.
- Hbt-kompetens bör vara ett obligatoriskt utbildningsmoment i både grundutbildningen och specialistutbildningen.
- Det är viktigt att Sverige, i dialog om fri rörlighet och anställningsbarhet, i allmänhet men även avseende polisutbildningen i synnerhet lyfter fram att alla – oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck – ska på lika villkor ha möjlighet att verka inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden.
- Kunskap om brottsoffer och förövare när det gäller homofobiska, bifobiska och transfobiska hatbrott, våld i samkönade parrelationer och brott på grund av könsidentitet/könsuttryck bör vara ett prioriterat område för polisforskningen.

Inledning

RFSL anser det förvånansvärt att betänkandets inledande trendanalys identifierar *"allt mer ifrågasättande och intoleranta medborgare (s 11)"* utan att problematisera vad detta beror på. Ingenstans nämns det ökade högerkonservativa och värdemoraliserande motståndet inom Europa som tar sig uttryck i exempelvis homofobiska, bifobiska och transfobiska hatbrott samt antisemitism och islamofobi. I Sverige ser vi till exempel hur politiska partier såsom Sverigedemokraterna och Nationalsocialistisk front vinner allt större makt i landet.

Med heteronormativitet menar RFSL den norm som samhället tar sin utgångspunkt i, att heterosexualitet är det enda rätta; att tända på, bli kär i och leva med en person av motsatt kön. Heteronormativitet innebär också att människor antas leva i enlighet med det kön som fastställts vid födseln och följa de sociala regler för vad som anses vara kvinnligt och manligt som man måste rätta sig efter. Heterosexualitet, normativ könsidentitet och könsuttryck uppfattas som det normala, givna och förväntade. Det har med den makt som finns i normer och som får stor betydelse för hur vi förstår oss själva, men också för hur vi organiserar samhällen och skapar institutioner. Homofobi, bifobi och transfobi beror på rädsla och oförmåga att acceptera människor som inte lever heteronormativt.

Utifrån utredningens analys av trender behandlas perspektiven jämställdhet och etnicitet. RFSL anser däremot att trendanalysen och utredningen borde vara mer heltäckande och därmed naturligt ta upp ett hbt-perspektiv.

Sexuell läggning och könsidentitet nämns enbart en gång (s 111) under rubriken *"Jämställdhet, etnisk mångfald och glesbygdspromatik"* med hänvisning till regelverket om diskriminering i högskolan.

Tillträdeskrav gällande personliga egenskaper

Mot bakgrund av det ökade högerkonservativa och värdemoraliserande motståndet som vi anser borde ha identifierats i trendanalysen ställer vi oss kritiska till den föreslagna förändringen gällande tillträdeskrav vid antagning till polisutbildningen.

RFSL anser att

- Tillträdeskravet, gällande personliga egenskaper, i form av intervjuer bör kvarstå.
- Om polisutbildningen görs om till en högskoleutbildning bör det med stöd i lag tydliggöras att utbildningen undantas från generella antagnings-tillträdesregler till utbildningsväsendet för att nuvarande tillträdeskraven ska kvarstå.
- Intervjuerna, vid tillträdet till utbildningen, bör utvecklas så att homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar framkommer.
- Möjligheterna att skilja olämpliga polisstudenter från utbildningen, t.ex. på grund av homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar, bör inte försämrats.

Utredningens förslag innebär en försämring genom att både tillträdeskravet förslås tas bort och möjligheten att skilja olämpliga studenter från utbildningen försämrats.

Homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar är en grundläggande odemokratisk värdegrundssyn som inte bör få förekomma i rättsvårdande och -upprätthållande myndigheter. Detsamma gäller för andra anti-demokratiska värderingar som antisemitism, rasism, islamofobi och sexism.

RFSL anser att homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar och synsätt bör utrönas redan innan en individ antas till polisutbildningen. Vi anser att det inte är tillräckligt att bedömningen enbart ska genomföras fortlöpande efter tillträdd utbildning. Det är inte tillräckligt med sanktionsmöjligheter som enbart leder till att studenten riskerar få underkänt på de kurser ”som innehåller sådana inslag (s 128)”. Studenterna kommer därmed lättare kunna ta om kurser och lära sig vilka åsikter de inte bör exponera för att få godkänt. Möjligheterna att urskilja olämpliga polisstudenter kommer således att försvåras. Personliga egenskaper såsom homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar bör få direkt sanktionerande konsekvenser för studentens hela utbildning och inte enbart för en kurs.

I sammanhanget anser RFSL att den undersökning som utredningen hänvisar till, som gjorts bland polisstudenter och yrkesverksamma, inte är tillräckligt hög grad har beaktats i förslaget till förändring. Vad som uttrycks är en tydlig kritik ”att flertalet ansåg att olämpliga studenter antas till utbildningen. (...) felaktig inställning till andra människor och att respekten för olikheter var låg eller brisfällig (s 76)” vidare framkom att attitydproblem inte upptäckts vid rekrytering och detta har varit ett problem som senare varit svårt att komma tillrätta med.

I undersökningen framgick även att 40 procent inte fått någon som helst värdegrund att stå på (s 80f). Detta är upplevelser som RFSL anser oerhört viktigt att ta allvarligt på och som måste adresseras redan vid antagning av studenter till polisutbildningen.

RFSL anser därför att personer med homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar inte bör antas till polisutbildningen. Tillträdeskravet gällande personliga egenskaper bör därför kvarstå. Det är dessutom viktigt att intervjuerna utvecklas så att det homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar framkommer. RFSL anser inte heller att möjligheterna att skilja olämpliga polisstudenter från utbildningen, t.ex. på grund av homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar, bör försämrats.

Om polisutbildningen görs om till en högskoleutbildning bör det med stöd i lag tydliggöras att utbildningen undantas från generella antagnings- och tillträdesregler till utbildningsväsendet för att nuvarande tillträdeskraven ska kvarstå.

Hivpositiva

Hivpositiva måste ha samma möjlighet som andra människor att söka till polisutbildningen, studera och verka som polis. Stigmatisering av hivpositiva och all form av diskriminering bör motverkas inom polismyndigheten. Ett föregångsexempel är London som särskilt utbildar hivpositiva poliser.

I de fall studenter med homofobiska, bifobiska och/eller transfobiska värderingar inte selekteras ut vid tillträdesintervjuerna och under utbildningen så bör de inte vara anställningsbara som poliser om deras värderingar framkommer vid rekryteringen.

Grundutbildning och specialistutbildning

RFSL anser att

Hbt-kompetens bör vara ett obligatoriskt utbildningsmoment i både grundutbildningen och specialistutbildningen.

Med hbt-kompetens avser RFSL utbildning i hur heteronormativitet (se sid. 2) påverkar hbt-personer och hur samhällets rädsla och oförmåga att acceptera människor som inte lever heteronormativt ligger till grund för gruppens utsatthet för diskriminering och våld.

RFSL har sedan länge en omfattande utbildningsverksamhet med lång erfarenhet av att utbilda studenter inom utbildningsväsendet och yrkesverksamma på arbetsmarknaden i hbt-kompetens.

I grundutbildningen är det viktigt att studenterna får grundläggande hbt-kompetens inom ramen för bemötandekompetens och förstahandsåtgärder. För att kunna identifiera ett potentiellt hatbrott krävs att polisen har kunskap

om hur frågor bör ställas till främst brottsoffret för att offret ska ges möjlighet och våga berätta att personen tror sig blivit utsatt på grund av sexuell läggning och/eller könsidentitet/könsuttryck. Om inte polisen ställer rätt frågor kommer inte brottsoffret att berätta och om inte offret berättar kommer inte polisen vid brottsplatsen ta upp hatbrott i sin polisiära rapportering och därmed kommer chanserna att minska avsevärt för att brottet hanteras och döms korrekt i enlighet med straffskärpningsregeln (29 kap. 2 § 7 brottsbalken). Har inte polisen hbt-kompetens kommer han eller hon inte ha de rätta verktygen för att kunna identifiera brottet på plats.

I specialistutbildningen bör också hbt-kompetens vara ett viktigt utbildningsmoment. Hatbrotten begås såväl av individer som av organiserade rasistiska/nazistiska och homofobiska, bifobiska och transfobiska grupper. Gärningsmännen är ofta unga män och flera. Brotten varierar i karaktär från t.ex. vandalisering av lokala RFSL-lokaler, misshandel på öppen gata eller noggranna planerade våldtäkter och mord, såsom t.ex. ”Smeden” som sökte upp män på Internet, bjöd hem dem och misshandlade och dödade dem. Det är viktigt att poliser kan få specialiserad kunskap i denna typ av brott. Forskning av bland annat docent Eva Tiby (*Kriminologiska institutet Stockholms Universitet*) visar att merparten av alla homofobiska brott inte rubriceras som hatbrott och att väldigt få går till åtal. Brottsoffren vågar inte anmäla och har inte heller förtroende för rättsväsendet, är rädda för stigmatisering, kränkande behandling och diskriminering i kontakt med polis och myndighet.

I utbildningen i stort anser RFSL att även praktikmomenten bör ha ett heteronormkritiskt perspektiv med hänsyn till mänskliga rättigheter. Dessa praktikmoment bör värderas lika högt som den teoretiska utbildningen.

Eftersom betänkandet på inget sätt nämner vare sig hbt eller hatbrott, upplever vi från RFSL:s sida ingen trygghet i utredningens försäkran att *”[p]olisens uppdrag kommer i allt väsentligt att se likadant ut de kommande åren. (s 99)”*. Skrivningen ger inte svar på huruvida homofobiska, bifobiska och transfobiska hatbrott och hbt-kunskap kommer att ingå i utbildningarna. RFSL anser, utifrån det tilltänkta upplägget (s 122), att hbt och bemötandefrågor bör naturligt ingå under området *”Polisiärt arbete eller polisvetenskap”* samt brottlighet ur ett hbt-perspektiv i förhållande till sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck under området *”Sambälls- och beteendevetenskap”*.

Öppenhetens betydelse

Utredningen betonar vikten av att polisen har en hög kompetens för att uppnå sitt mål att ha *”ett korrekt och bra bemötande (s 41)”*. RFSL anser att hbt-kompetens är nödvändigt för att det målet ska kunna uppnås. Hbt-kompetensen är dessutom inte bara central för polisens brottsbekämpande arbete utan även för att poliser som är hbt-personer ska kunna våga vara öppna på sin arbetsplats och känna sig trygga och bekväma med sina arbetskollegor. Så länge hbt-personer inte vågar vara öppna på sin arbetsplats på grund av att

homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar tillåts och stor okunskap råder så kommer poliskåren aldrig att spegla samhället i stort. Det har i sin tur betydelse för allmänhetens förtroende för polisen.

Internationellt ansvar

RFSL anser att

Det är viktigt att Sverige, i dialog om fri rörlighet och anställningsbarhet, i allmänhet men även avseende polisutbildningen i synnerhet lyfter fram att alla – oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck – ska på lika villkor ha möjlighet att verka inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden.

På grund av att samkönade samlevnadsformer inte erkänns juridiskt i alla Europeiska länder har inte hbt-personer samma möjligheter att ta med sig sin partner när hon/han vill söka arbete inom Europa. Vidare råder fortfarande omfattande diskriminering på arbetsmarknaden på grund av sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck och många länders diskrimineringslagstiftning omfattar inte hbt-personer. Inom polisyrket såväl som inom militären råder i många länder en stark machokultur och heteronormativitet och möjligheten att vara öppen som hbt-person är särskilt svårt. Det är därför viktigt att Sverige, i dialog om fri rörlighet och anställningsbarhet, i allmänhet men även avseende polisutbildningen i synnerhet lyfter fram att alla – oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck – ska på lika villkor ha möjlighet att verka inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden. Sverige bör bland annat lyfta fram frågorna i Bolognaprocessen.

Forskning

RFSL anser att

Kunskap om brottsoffer och förövare när det gäller homofobiska, bifobiska och transfobiska hatbrott, våld i samkönade parrelationer och brott på grund av könsidentitet/könsuttryck bör vara ett prioriterat område för polisforskningen.

I avsnittet om polisforskning, tas som ett viktigt område upp *"polisens behandling av minoriteter (s 146)"*. Då betänkandet enbart behandlar jämställdhet och etnicitet ställer vi oss frågande till huruvida minoritet i detta avseende enbart betyder etniska grupper. RFSL vill dock understryka att vi anser det oerhört viktigt att polisforskningen stödjer och uppmuntrar forskning om brottsoffer och förövare för homofobiska, bifobiska och transfobiska hatbrott, våld i samkönade parrelationer och brott på grund av könsidentitet/könsuttryck. Mer forskningen på området saknas och efterfrågas.

Sören Juvas
Förbundsordförande

Conny Öhman
Politiskt ansvarig

Annica Ryng
Förbundshandläggare